

ШУМАДИНКА,

ЛИСТЪ ЗА

КЪНЪИЖЕВНОСТЪ, ЗАБАВУ И НОВОСТИ.

Учредникъ и издатель Любомиръ Н. Ненадовићъ.

ТЕЧ. IV.

Овај листъ излази вторникомъ и петкомъ, цѣна му е за три мѣсеца 4 цванцика.

№ 32.

ДНЕВНИКЪ*Проте Ненадовића посланика србскогъ 1815. годише у Бечу.*

(продужено.)

25. Јануар. у пол' едногъ сата одемъ съ г. Фрушићемъ кодъ статскогъ совѣтника г. Худелиста, да се молимо да бы императоръ, преко Хофкригерата на ђенерал-команду писао, да бы ђенерал-команда како пріятельски дали говорити београдскому везиру да бы престао одъ свирѣпогъ са Србима поступања, будући да смо у надежди да ће султанъ послушати цареве кои су му писали, и да ће везиру скоро доћи наставленіе (изъ цариграда) да са Србима мирно поступа. Но нисмо га нашли кодъ куће. Оставимо за други данъ. По томъ одемъ у кабинетску канцеларию императора аустрискога да видимъ има-ли какво рѣшеніе на инштанцію србски емигранта. Ту ми императоровъ секретаръ яви да е иста инштанція 18. Јануар. (6. Јан. по срб.) князу Метернику одправљена. — Истий данъ одемъ князу Метернику, гдѣ ми яве да е (инштанція) на државну канцеларию послана, и зато да се кодъ штатскогъ совѣтника г. Худелиста или Пренера пријавимъ. — Г. Худелиста ненаѢемъ у канцеларији, а г. Пренеръ ништа ми ніе могао онај ма' казати. — Доцнѣ одемъ, око еданъ сата по подне и ту се на ново пријавимъ кодъ Худелиста, овај одма совѣтнику државномъ г. Пренеру оде, извѣсти га о дѣлу, и Пренеръ ме дозове и каже ми ово: „Ваша инштанція, кою сте 17. Јануар. (5. Јан.) нашемъ императору предали, послана е Фиршту Метернику съ препорукомъ всевисочайшомъ и сажаленіемъ, да бы се у тайной конференцији внутреннихъ дѣла, о тому посовѣтовали, како бы се желанію србскихъ емигранта, удовлетворити могло, будући да нѣово желаніе са желаніемъ императоровымъ са свымъ согласно естъ. У совѣту су томе за добро нашли, да се иста инштанція у копіи у Цариградъ Интернунціосу, или Елчию аустрискомъ барону Штирмеру пошлѣ, и да му се одъ стране Императора и Метерника и државне канцеларіе дѣло србски емигранта усрдно препоручи, тако, да онъ као што га Богъ учи, и као што болѣ узможе прилику гледа, онако стварь ову дивану и султану представити (турскомъ,) да само подозрѣніе, или каквомъ злу веѢемъ предупреди, будући да е стварь у себы тако чудна и деликатна (тугальвива) да се одовудъ никако наставленіе дати неможе, како Штирмеръ да поступити има. Бояти се убо морамо да съ добрымъ намѣренѢмъ, зло кодъ турака неуско-

римо, а злимъ за садъ, или силомъ и претнѢомъ поступи нити можемо нити е разумно; за то смо му препоручили само стварь Србску и подъ совѣтни одговоръ званія и опредѣленія нѢговогъ наложили му, да гледа самъ како болѣ може волю императорову изпунити, и милости императорове достойнымъ учинити се, и за васъ добро издѣйствовати, садъ е време такво да выше и болѣ што за васъ учинити нити знамо нити се може. — Сотымъ іоштъ еданъ увѣри ме, и наложи ми одъ слова до слова Србима да кажемъ.

28. Јануар. између осмогъ и деветогъ часа одемъ съ Фрушићемъ кодъ штатсера г. Пренера аустрискога, покажемъ му данашня извѣстія*) како ядни Срби страдаю, и молимо га да бы учинили милость, за кою смо и г. штатскогъ совѣтника Худелиста молили, да бы о томъ Императору говорили и у име насъ молили, да бы его величество преко Хоф-кригерата на ђенерал-команду заповѣдио, да бы ђенерал-команда, каквымъ годъ лепымъ начиномъ београдскомъ везиру говорила, да бы везиръ за любовавъ овогъ двора и комшилука престао одъ онакогъ мучительства, съ коимъ срблѣ мучи и изстреблюе, и покажемо му колико су турцы србляя у Београду и на други мести мучительски изстребили и то само за неколико дана. — Друго молили смо и то да се наложи ђенерал-команди да заповеди офицерима пограничне страже, да свакога Србина кои бы у ову страну преко Саве бегао, и тражію свомъ животу спасеніе, примаю и притаю ербо сада ніе то за неко време допушѢено. — Г. Пренеръ саслушавши све то почне намъ овако говорити: То ніе одъ султана, него е све то одъ оногъ проклетогъ Сулейманпаше, и ако и буде одъ султана, увѣрте се, да ће вамъ нашъ царъ све као отацъ вашъ што е годъ могуће учинити. Мы смо — вели — изъ канцеларіе тако ту стварь Штирмеру у Цариграду препоручили да болѣ за васъ быти неможе; тако, велимъ, да ни нашъ собственный интересъ сматрала нисмо, а знате, да и мы наши непріятели имамо, да смо и сами кодъ турака оцрнѢни, и толико смо

*) Ова извѣстія шилана су изъ Земуна, у коима су побрѢвана сва зла коя су се по Србји чинила, съ назначеніемъ мѣста и лица, овакви своимъ садржаніемъ гнусны извѣстія послано е до 20, Апр, у Бечъ србск. депутацији 46, одъ кон е 35 до сада сачувано. Та писма писали су изъ Земуна: Гаврилъ Николаевичъ, Петаръ Молеръ, Павле Цуквић и Архим. Мелентіе Накшић. По већей части писано е Гавр. Николаевичъ, а на многимъ извѣстіама подписани су сва четворица. Изъ други мѣста писали су: Ст. Ђвтић, князь Сима Марковић, Павле Поповић, Милое Тодоровић, Вићентио Станковић и Павле Сретеновић. Учр.

пыта ме: „А есте ли были кодъ императора Александра?“
я одговоримъ: „Просили смо аудіенцію пакъ насъ непу-
шта къ себѣ.“ Царь Францъ мане главомъ и рече кое
ми е чакъ после Давидовићъ казао: „А, вражъ политике,
мысли онъ да нико незна, шта они са србима раде — а
што васъ непусти къ себѣ? — вальда неће зато што е
у момъ двору?“ Затимъ замолимо мы и то: да Емигранти
(бегунци) могу се слободно у Србию повратити. На то им-
ператоръ: „А ко вамъ брани — хоћете ли и вы ићи ку-
ћи?“ я одговоримъ: хоћу ваше величество како намъ
прошену милость поклоните. На то онъ намъ каже да
причекамо јоштъ у Бечу, докъ намъ одговоръ даде.
(продужиће се.)

БЕРБЕРИНЪ.

Господинъ. Шта си се замислио?

Берберинъ. Пала ми е на паметь една чудновата
стварь. Познато вамъ е да су све новине уплашале се
и подигнуле ларму што е при ступаню на престоль царь
Александръ споменуо Катарину. Найвыше новине неза-
доволяваю се съ тыемъ зато, што е Катарина у Криму на
некаквой капиі написала: „овуда се иде у Цариградъ!“
и што се та капија зове цариградска капија, па све новине
мысле да ће Руси узети Цариградъ за то што имаю ед-
ну капию, коя се зове цариградска капија; па ми е смеш-
но да Европа незна да и мы овде имамо едну капию што
се зове Стамбол-капија.

Господинъ. Шта ради Кримска войска?

Берберинъ. Криминална войска? за ту войску јоштъ
ни самъ нигда чуо. Криминальномъ войскомъ могли бы на-
звати айдуке кои на туђе куће и иманъ нападаю и убивю.

Господинъ. Та я те пытамъ шта раде войске у
Криму.

Берберинъ. А, то е што годъ друго. Они су заклю-
чили овы дана миръ.

Господинъ. Та неможе быти?

Берберинъ. Ёсть за цело заключили су миръ, и пре-
стали су се тући, докъ мртве саране, па онда опетъ про-
дужиће упражняванъ съ оружјемъ. Они ће се тако из-
вѣштити и съ едне и съ друге стране, да, кадъ све нау-
че, онда ће опетъ заключити миръ, да мртве саране.

ЗАГОНЕТКЕ.

Гуина глава, господско руо, арапске ноге?

Шта е у кући ново нетесано?

Црно малено, вазданъ цара вара?

Скочи срна изъ трна, гдѣ се свила, ту и умрла.

МРВИЦЕ

Пандуръ. Зашто се ты смеешъ кадъ годъ я про-
ћемъ?

Шегртъ. А зашто ты пролазишъ кадъ се я смеемъ.

Адвокатъ. Ево едне парничне тужбе молимъ васъ уз-
мите и што пре можете изреците пресуду.

Судја. А зашто кадъ овај предметъ може чека-
ти по реду да иде.

Адвокатъ. Молимъ васъ што пре, то никако нетрпи
одлаганя, ербо боимъ се да се парничари непоравнаю.

ДОМАЊИЙ ТЕАТРЪ.

Жена. Я самъ, добра и нисамъ ти зла, али ако я у-
ремъ, па се ты опетъ оженишъ, то буди увѣренъ да
ћешъ ђавола узети.

Мужъ. Ние то истина жено. По нашемъ закону не-
може ни еданъ удоваць узети рођену сестру свое прве
жене.

Господинъ. — Ако ме ко годъ узтражи, а ты кажи
да самъ отишао у Читалиште, некъ тамо дође — наћи
ће ме.

Слуга. Добро господине. А ако васъ нико веузтра-
жи шта ћу казати.

Господинъ. (Насмее се) кажи, да твой господинъ и-
ма лудогъ слугу. (оде)

(с утра данъ.)

Господинъ. Ё-ли ме ко годъ тражио юче?

Слуга. Вашъ господинъ има лудогъ слугу.

ПУТНИЧКА ПИСМА.

(продужено.)

Точкови су се окретали, и кола су ишла. Брегови сто-
яли су свакиј на свомъ месту, езеро е лежало у свомъ кори-
ту. Сунце е стаяло на небу. Земля е ђутала као земля. Мы
смо далъ путовали. На еданпутъ, о, дивна чуда! на еданпутъ
коњи стадоше, и што е јоштъ веће чудо, како коњи стадо-
ше, престаше и кола ићи. Мы еви повичемо изъ кола: „шта
е? за име божие шта е?“ и кочияшъ палећи свою дулу упла-
шено одговори: (продужение слѣдуе.)

О ЕЗЫКУ.

(Предговоръ обштой граматикъ.)

Да бы савршенству наше граматике ближе се приакли,
и я ђу поредъ све мое неутралности неколико речи о езыку
рећи. Многима ће быти чудновато, кадъ кажемъ, да се я ни
съ едномъ граматикомъ неслажемъ, и да о езыку нашемъ са
свымъ другие мыслимъ, него свы они, кои су до сада грама-
тике, и езыкословне ситнице писали. Я нашъ езыкъ сматрамъ
са свымъ съ друге стране, и увиђамъ да нигда ни еданъ е-
зыкъ, нарочито нашъ езыкъ, неможе доћи до тога савршен-
ства да се нема шта на иђму поправляти. Тако дакле пре
него што самъ дошао да о томъ предмету говоримъ, я про-
глашавамъ да е то суетанъ посао, и да сипамъ у решето во-
ду, и трудимъ се да га напунимъ.

Езыкъ е врло чудновата стварь, и тешко оное кои не-
зна сва правила езыка! Онъ ће пропасти и бѣдно живити,
ако неуме по граматикѣ езыка, којой насъ искусство учи, гово-
рити. Нико на свету ние јоште поброяо сва правила, по ко-
има бы могао човекъ добро као што треба у овомъ рѣавомъ
свету говорити. Езыкъ мора човекъ да учи. Говоръ насъ чи-
ни людма, т. е. таквымъ людма као што смо сада, а не она-
квымъ као што бы требали да будемо. Езыкъ има два добра
шанца предъ собомъ, а то су зуби, кои га чуваю. И зато
примѣти ће свакиј, да докъ човекъ има све зубе, говори сло-
бно, праведно и безпристрастно; а доцне кадъ изгуби тай

палісадь (зубе) свогъ языка, онъ ѣути, маѣ говори о правди о слободи о родолюбію и о народности, а то сбогъ того што како што рекне види му се языкъ, и нема зуба да се языкъ сакрїе. А то толико значи, колико кадъ бы казали: младъ человекъ нема искусства, т. е. незна сва правила языка; кадъ остари, онда колико толико упозна се са граматикомъ овога света.

Ништа нїе главнїе на овомъ свету за човека кои међу людма живи, него по правилама общте граматике говорити. Прво правило общте граматике есте: „мысли шта ѣеши рєчи!“ зато противу ове граматике онай грєши кои држи оно правило: „Рєчи оно шта мыслиши!“ — Ипаки кажемъ вамъ, учитє што болъ можете свой языкъ на правила общте светске граматике. Ёрбо одъ языка зависи сва будукность человека. Кадъ свакой добро размысли, види ѣе: да нїе истина, да человекъ има языкъ у зубима, него языкъ има человека у своимъ зубима; овде се изузимаю неми люди. Само мутавъ человекъ има свой языкъ у своіой глави, а сви остали нарочито они кои непознаю правила языка, имаю свою главу у зубима свогъ языка. Као што є у раю ябука, тако є у овомъ паклу языкъ: воѣе познания. Живи съ єднимъ человекомъ десетъ месецы, а немой ништа съ яымъ говорити, онъ те неѣе толико познавати, колико онай съ коимъ си се 10 сати разговарао. Коти види языкъ, тай ти є видію и срце, т. е. само онда ако незнашъ добро важнїя правила языка. Нїе то само да лекари глєде языкъ, и по томе управляю свое лекове; него сви на свету глєде еданъ другомъ на языкъ и по томе се управляю. И ко болъ зна правила общте практичне граматике, тай болъ у свету и проѣе. Кадъ се съ кимъ првый путъ састанешъ, одма глєдашъ му на языкъ (т. е. шта говори) ако си вєшишь, ты одма познашъ, зна-ли общту граматикѣ, и ако си искусанъ правилама общте граматике, и ты ѣеши као што лекаръ по языку познає болєсть, познати по говору сва свойства, наклоности и страсти того человека. Прїятельи међу собомъ глєде найвыше на языкъ, и по языку цене свое прїятельство; кадъ газда хоѣе слугѣ себи да узме глєда му на языкъ; кадъ краль хоѣе когъ чиновника да аванцира, глєда му найпре языкъ, и по томе или га награђує или му шкоди; судїє кадъ оѣе прєсуду да изреку глєде найпре языкъ (говоръ) паричара. Изъ овогъ важногъ и главногъ правила изузимаю се языкѣ женскогъ рода у множественомъ брою; на кое общно найвыше люди глєде, па ипакъ нигда извѣстно незнаю, кога су склонєнїя, ербо за языкѣ женскогъ рода, ни еданъ языкониспитель до сада нїе могао какво правило пронаѣи. О томе ѣемо на своемъ мєсту у граматикѣ общирнїе говорити. Овде само хтели смо читателю, као у некомъ предговору, предвѣдомлєнїю, основати понятїє о общтої практичної светской граматикѣ, кою ѣемо ако намъ се дозволи, — т. е. ако намъ читательи дозволе а не цензура — по реду мало по мало свѣ саобщити. Ова ѣе граматика учити свакога да по правилама коя су нуждна, свой языкъ управля, и принєе общтемъ добру у толико, у колико ѣе се маѣ языкъ и говоръ квати. Нашъ языкъ има доста правила, и прилично є ограниченъ на основе граматике, шта выше, мало сада имамо примѣра, да ко годъ своимъ языкомъ грѣши или у говору или у писавію. Но то што є языкъ нашъ свєдєнъ у правила и у тєснє свое границє, немамо благодарити ни ученомъ дружтву ниѣи языкониспытательи ма нашимъ, по ѣйма нашъ языкъ небы никаквогъ правила имао. Єдина цензура у кнїгма и новинама, а полиція у свима класама жителя, бодро и

неумиримо пазє, да се языкъ у прописанымъ и вєѣ призна-тымъ правилама и границама задржи. Да нїе та два богоугодна заведєнїя, порєдъ сви граматикѣ, языкъ небы ипакъ имао ни єдногъ правила. Нїювъ є задатакъ дотєривати языкъ и говоръ подъ правила и параграфє общте практичне граматикѣ, о коіой ѣемо имати чєсть другїй путъ далъ говорити.

СТРАНЕ НОВОСТИ.

— Одъ оны заробѣны руски войника 188 солдата (сви родомъ поляци) навєзли су се у Марсєлю, и иду у Цариградъ да се противу Руса туку као своевольници.

— Царъ рускій Петаръ I. названъ є великій Петаръ, царъ Александръ по смрти названъ є одъ народа *благословєный* Александръ, а скоропрєминувши царъ рускій вєѣ в прозванъ *незаборавѣный* Николай. Како нїгови сынови, и савъ дворъ, тако и савъ народъ незову га другїє него: незаборавѣный Николай, и тако ѣе му остати и у Исторїи имє.

— Руска войска иде непрєстано у Крымъ. Млєге трупе вєѣе су ствглє на свое опредѣлєнїє, а млєге текъ сада се крєђу и машираю порєдъ Одєсє, безда се у Одєсу сврађаю. Опредѣлєно є да се сви до 15. Апр. кодъ Севастополя скупє.

— У Марсєлю има 700 превозни лађи, кое чекаю да войникѣ, и потребе войникѣ за Крымъ возє. 250 хиляда кумбара, вєѣ є натоварєно.

— Свако неспоразумѣнїє између Турскє и Грчкє вєѣ в уклонѣно, и грчки посланикъ за неколико дана присѣѣ ѣе у Цариградъ да свое послєвє отправля.

— Гвоздєны путъ у Крыму вєѣ є готовъ, и саюзници вєѣе свое войникѣ потребе, нарочито ѣулєта на нїму прєносє. Свакой топъ снабђвєнъ є са 600 ѣулєта.

— Мало завєста има народа, кои знаду тако рєдъ и законость почитовати као єнглєскїи народъ. Кадъ в Великтонъ саранѣнъ, скоро з милїона душа врвило є крозь улїцє Лондона, и нигди нїе было нєрєда и нємира, и нигди ниси могао видити єдногъ єдиногъ солдата да обдржава порєдакъ; исто в тако сада при долазку цара Наполеона и царицє. — — —

— У Лондону, у отворєнымъ колима царъ са царицомъ возію се полагаю, (5. Апр.) нигдѣ солдаты нїе се могао видити, шта выше, правитєлство єнглєско по закону нєможє друга кола заузєставити да нєиду своимъ путємъ, нєсмє ни найманъи приватный посао грађанина сбогъ долазка Наполеоновогъ узнємирити, и тако нєобично є было дворянїма францускимъ, кадъ су видили, да царева кола мораю застайкивати докъ прођу кола натоварєна съ брашномъ, бурадїма и прочимъ єспапомъ, али Наполеона нїе то ништа лютило, онъ добро познає слободна и неприкосновєна права єнглєза. — — —

— Наполеонъ є у Лондону съ найвєѣшимъ одушевлєнїємъ и радощѣ дочєканъ. Лондонъ нїе се надао, да ѣе нигда цара францускогъ, а особито єдногъ Наполеона, съ оваквомъ радощѣ, као свогъ госта видити и дочєкати.

Тєчай новаца: сребро 26¾; дукати по 5 ф.р. 52 кр. за банкє.